

سوزش و خشکی دهان از نظر متخصص پروتز

نگارش

دکتر محمد مظاهری

دانشگاه پنسیلوانیا فیلادلفیا

سوزش دهان یا (۱) و خشکی دهان (۲) دو بیماری دهان هستند که بیشتر اوقات بایکدیگر همراه میباشند از اینجهت تصور میکنند که ممکن است از لحاظ علت مرض با یکدیگر رابطه و بستگی نزدیک داشته باشد.

متخصصین بیماریهای دهان هنوز کاملاً علل پیدایش و آسیب شناسی این بیماری را دریافته اند و در نتیجه روش درمان این دو بیماری کاملاً بیان نشده است این بیماری ممکن است :

- ۱) بیماری کاملاً تصوری باشد
- ۲) یک بیماری ناشی از اختلال اعصاب و یا مسالماً
- ۳) بیماری عضوی باشد. علائم و نشانه های این بیماری نسبت بشدت آن کاملاً تغییر مینماید.

ناراحتی ناشی از سوزش دهان

بعضی اوقات بیمار شکایت از سوزش ملایم دائمی مخاط دهان مینماید این سوزش بیشتر در قسمت قدامی سقف دهان و قسمت داخلی لب بالا و فرنوم (۳) یا بند لب بالا مشاهده شده و نیز ممکن است تا حدود جدار داخلی گونه توسعه یابد بیمار از تلخی دهان که مزه فلزی دارد (حتی در مواقع خوردن شیرینی) شکایت میکند کمی اشتها و از بین رفتن حس ذائقه و خشکی و سوزش دهان او را از پای در میآورد. مخاط خشک و براق بنظر میرسد و در مقدار ترشح بزاق تغییر فاحش ملاحظه میشود.

۱—Stomodynia یا glossodynia   ۲—Xerostomia

۳—frenum

فقدان تشنگی

با وجود خشکی دهان تشنگی احساس نمیشود و چنین بنظر میرسد که مصرف روزانه آب تقلیل پیدا نموده است. بیمار اغلب سعی مینماید که با مرطوب نمودن دستمال و یا چیز دیگری این خشکی دهان را از بین ببرد و اغلب این عمل قابل ملاحظه میباشد.

از نظر شدت و ضعف سوزش این بیماری را بدو نوع تقسیم مینمایند.

۱) نوع اول - سوزش ملایم دهان یا نوع خفیف بیماری (۱) در این نوع از ۱۲ نفر بیماری که در این دانشکده تحت آزمایش قرار گرفته اند تمام آنها زن و سن آنها بین ۴۵-۶۴ میباشد پنج نفر دارای دندان مصنوعی فك بالا و پارسیل فك پائین و هفت نفر دیگر دارای دندان مصنوعی فك بالا و فك پائین بودند. این بیماران دندان مصنوعی خود را بعوض اینکه در دهان نگاهدارند در کیف دستی خود نگاه میداشتند. آنهائیکه دندان مصنوعیشان از طلا ساخته شده بود دائماً اصرار داشتند که آنرا تبدیل بمواد اکریلی و برعکس آنهائیکه از اکریل ساخته شده بود مایل بودند که بطلا تبدیل نمایند تا مگر راه علاجی برای سوزش دهانشان پیدا نمایند غافل از اینکه راه علاج آن نبود که ایشان فکر میکردند.

اثر دندان مصنوعی

پس از معاینه کلینیکی اینطور معلوم شد که تمام این دندانهای مصنوعی چسبندگی کامل نداشته و از لحاظ جفت گیری هم معایبی داشته اند حدود سطحی که فشار جویدن بر روی آن تحمیل میشد کاملاً معین نشده و اکلوژیون هم صحیح بنظر نمیرسد در جاهائیکه بایستی بین مواد اکریلی و فك فاصله وجود داشته باشد فاصله وجود نداشت و در عوض در جاهای دیگر این فاصله موجود بود کروشهائیکه بر روی دندانهای طبیعی برای نگاهداشتن پارسیل نصب شده بود کاملاً غلط بنظر میرسد.

تأثیر یائسه گی در این بیماران

نه نفر از این بیماران در دوره یائسه گی و بقیه هم در دوره ماقبل یائسه گی بسر میبردند پس از مشاهده و استماع تاریخچه احوال این بیماران چنین استنباط گردید

که در سالهای اول یائسه گی به آلام و ناراحتی های زیاد مبتلا بوده اند. اغلب این بیماران از انحطاط روحی و بی حوصلگی رنج میبردند و همچنین از لحاظ مصرف مواد غذایی و نوع مختلف ویتامین ها اختلالاتی در طرز تغذیه آنها مشاهده گردید و پس از بازجوئی معلوم شد که اصلا اطلاعی از رژیم غذایی نداشته اند.

الوولکتومی (۱) بریدن لبه استخوان جای دندان در دو نفر از آنها قبلا انجام گرفته و یکی از آنها چنانکه اظهار مینمود بعد از این عمل حس میکرد که یکطرف لب بالا بطور کلی بی حس گردیده و این بی حسی تا سه ماه بطول انجامید و بلافاصله پس از (الوولکتومی) شروع شده و جراح دهان باو قول داده بود که پس از ساخته شدن دندان مصنوعی سوزش بکلی بر طرف خواهد شد ولیکن اینطور نشد.

در تاریخچه این بیماران اثری از دیابت و کوفت مشاهده نمیشد و اغلب ناراحتی این بیماران از این بود که خیال میکردند این محل های سوزان ممکن است روزی تبدیل بسرطان بشود ولیکن آنها را تشویق مینمودیم که از این فکر صرف نظر کرده و خود را از لحاظ جسمی و روحی تقویت نمایند.

(۲) نوع دوم سوزش شدید دهان (۲) یا نوع شدید بیماری سوزش دهان در هفت نفر بیمار مورد آزمایش این گروه در يك نقطه معینی نبوده بلکه در تمام سطح دهان پراکنده شده بود و آنها چنین حس مینمودند که آتش در دهان شان قرار داده اند. در یکی از بیماران ۳۵ ساله سوزش بقدری طاقت فرسا بود که بیمار تصمیم بخود کشی گرفته بود و در بیمار ۲۷ ساله دیگری شکایت از سوزش تمام سقف دهان و قسمتی از زبان میشد بیمار نامبرده چنین اظهار مینمود که دوره یائسه گی در سی و شش سالگی شروع شده و از آن پس خود را رنجور و عصبانی احساس میکند این بیمار ۱۲ دندان طبیعی در فك پائین و دندان مصنوعی در فك بالا داشت و همچنین پنج دست دندان مصنوعی فك بالا که از مواد مختلفه در مدت ۷ ماه بوسیله یک نفر دندان پزشک ساخته شده بود با خود همراه داشت و اظهار میداشت که او حتی کوچکترین لقمه غذا را باهیچیک از آنها نمیتواند نرم نماید بمحض ورود اولین

دست دندان در دهان درد شدیدی در ناحیه حلق دهانی (۱) شروع شده که بیمار بخیال اینکه مبتلا به سرطان شده فوراً به طیب مراجعه میکند در تمام بیماران این دسته علائم شدید مشاهده میشود و در ۶ نفر از آنها ترس از سرطان (۲) از علائم اصلی بنظر میرسد. عوارض روحی و حالت ملانکولیا (۳) در تمام آنها مشاهده میشود ۵ نفر از این بیماران پارسیل در فک پایین داشتند سن دو نفر از آنها ۳۵ تا ۴۲ و ۵ نفر دیگر بیشتر از ۴۸ بود معالجه در این گروه خیلی مشکل بنظر میرسد و پس از مدتی درمان در سه نفر از آنها بهبودی کامل و دو نفر دیگر بهبودی نسبی و در دو نفر بقیه علائم بیماری شدت پیدا نمود.

علل این بیماری

۱ - چنانکه قبلاً ذکر شد اغلب این بیماران در دوره یائسه گی بسر میبردند پس اینطور میتوان نتیجه گرفت که سوزش دهان رابطه مستقیم با این دوزه از زندگی زن دارد.

۲ - انحطاط روحی و رنجوری در این بیماران محیط را برای ظهور ورشد این بیماری کاملاً مهیا میکند.

۳ - سهل انگاری دندان پزشکان و مطلع نبودن آنها از تشریح و فیزیولوژی دهان و همچنین اطلاع نداشتن از اهمیت مواد قالب گیری و طرز قالب گرفتن و امتداد پایه دندان مصنوعی بر روی مخاط و اختلالات خونی که در اثر فشار دندان مصنوعی بر روی مخاط بوجود میاید ممکن است سبب ظهور این بیماری شود.

۴ - در اغلب این بیماران کم شدن بزاق مشاهده شده و اینطور بنظر میرسد که بین دوره یائسه گی و ترشح بزاق رابطه مستقیمی برقرار است لذا فشار دندان مصنوعی بر روی مخاط تقریباً خشک میباشد ممکن است سبب این عارضه گردد.

۵ - اگر چه هیچکدام از این بیماران مبتلا به دیابت نبوده اند ولیکن بایستی این بیماری را در نظر گرفت

۶ - در بعضی از این بیماران اختلالات تغذیه ای مشاهده شده. پس میتوان چنین اظهار کرد که محرومیت بدن از بعضی مواد غذایی (محرومیت های ویتامینی) ممکن است رابطه مستقیمی با سوزش دهان داشته باشد.

۷ - در بعضی از این بیماران پس از الواولکتومی و بیرون آوردن دندان مخفی شده این بیماری مشاهده گردیده است و علت آنرا چنین میتوان بیان کرد که این بیماری یا بر اثر شك (۱) و یا بر اثر زخمی کردن عروق و اعصاب آن ناحیه ظاهر گردیده است.

۸ - اثر مواد اکتریلیک یا مواد فلزی در علت این بیماری خیلی کم و ممکن است حوادث دیگر بوجود بیآورد مثلاً عوارضیکه در اشخاص الرژیک نسبت به اکریل بوجود میآید و میتوان این نوع بیماری را با آزمایش از سایر بیماریهای دهان مجزا نمود.

۹ - ترس از اینکه این عارضه مبدل بسرطان شود بیمار را دائماً رنجور و ناراحت مینماید و بر اثر این ناراحتی فکری سوزش دائماً در حال فزونی است. در اینجا است که ما باید بکممک آنها بشتاییم و با نصیحت آنها را از این فکر منصرف می نماییم.

۱۰ - بعضی از متخصصین بر این عقیده هستند که اختلالات خونی عمل مهمی را در پیدایش این بیماری داراست و همچنین اختلالات کلیوی و مثانه ای را هم جزئی از علت سوزش دهان میدانند.

۱۱ - عوارض و گهای مغز (۲) و تصلب شرائین ممکن است در خشکی دهان بی اثر نباشد «آلوارز» (۳) چنین بیان مینماید که در اثر جراحی بعضی اعصاب مغزی و یا اعصاب دهانی ممکن است سوزش دهانی بوجود آید. از اینجهت بایستی در اعمال جراحی که در محیط دهان صورت میگیرد خیلی مراقبت نمود.

درمان

دوره مقدماتی درمان این بیماری با دادن اندرزه های شایسته و امیدوار ساختن بیمار بشفا یافتن و صبر و حوصله ایگه بایستی بخرج بدهد شروع میشود پس از دوره مقدماتی دوره درمان موضعی و قراردادن بیمار تحت رژیم غذایی مخصوص شروع خواهد شد.

درمان موضعی

درمان موضعی ابتدا شامل تعویض دندان مصنوعی و دقت در طرز ساخت دندان مصنوعی میباشد این نوع بیماران بهترین نوع دندان مصنوعی را لازم خواهند

۱—Shock   ۲—Cerebro-vascular system

۳—Alvarez

داشت. تا بحال چندین صد از این بیماران بسا از بین بردن ناراحتی که در دندان مصنوعیشان محسوس میشد و ساختن دندان مصنوعی خوب بهبودی یافته‌اند. شست و شوی دهان با محلول تنطوری (۵ قطره در نصف گیلان آب خوری) مفید است مالش با محلول $\frac{1}{100}$ نترات نقره بر روی محل سوزش مفید واقع شده است. بنا بعقیده پرینز (۱) محلول ۰.۵ درصد گلیسرین در آب با چند قطره آب لیمو در تخفیف سوزش و خشکی دهان اثر خوبی دارد.

رژیم غذایی

نوع تغذیه در اغلب این بیماران رضایتبخش نبوده و از اینجهت لازم میباشد آنها را تحت رژیم غذایی خاص قرارداد. دستور غذایی زیر مفید واقع شده است.

صبحانه	نهار	شام
آب پر تقال يك گیلان	گوشت مقدار کافی برای یک وعده غذا	ماهی
غلات	سبزیجات پخته مقدار کافی	نان يك تکه
خامه دو قاشق	سالاد مقدار کافی	تنخم مرغ دو عدد
تنخم مرغ یک عدد	نان برشته يك تکه	کره شیرین یک قطعه
نان برشته يك تکه	کره یک قطعه	خامه شیرین دو قاشق
کره شیرین يك قطعه	شیر يك گیلان	شیر يك گیلان
شیر يك گیلان		میوه از هر نوع

مخلوط ویتامین ب و یا فقط ویتامین آوب مفید میباشد استعمال کره و خامه در این برنامه غذایی دارای دوفایده مهم میباشد.

(۱) داشتن مقداری ویتامین آ

(۲) زیاد کردن ترشح غدد بزاقی

درمان روحی

قبل از همه چیز در معالجه بیمار جلب اعتماد او میباشد هر اقدامی قبل از این عمل بی اثر قلمداد شده است تا آنجائیکه بیمار بما اعتماد دارد با ما تشریک مساعی خواهد نمود و بدین طریق درمان عارضه تسریع خواهد شد همینکه اعتماد او سلب

شد او را بایستی نزد کسی روانه نمائیم که باو اعتماد دارد. ترس از سرطان در اینجا خیلی قابل اهمیت است ولی در صورتیکه بیمار در فکرش نیست لزوم ندارد او را متوجه نمائیم.

کاملاً بایستی برای بیمار تشریح شود که بیشتر مشکلاتش بر اثر یائسه گی بوده و بایستی هر چه زودتر اقدام بمعالجه عصبانیت و اختلال روحی ناشی از یائسه گی نمود. دراینه موقع اگر بیمار بمعالجه امراض روحی نیازمند است بایستی او را فوراً به متخصص این رشته معرفی و از طرفی اگر بیمار از اختلالات داخلی شکایت دارد نافع است که با طیب خانوادگی او نیز مشورت نمود.

این را بایستی در نظر داشت که دهان یکی از عضوهای خیلی حساس بدن بوده و بر اثر جزئی تغییراتی که در بدن رخ میدهد اثر آن اغلب در دهان آشکار خواهد شد.

در این مورد باید به بیمار توضیح داد که سوزش و خشکی دهان می تواند ناشی از تغییرات هورمونی در دوران یائسگی باشد. این تغییرات می تواند بر روی غده های درون ریز مانند غده های تیروئید و پانکراس نیز اثر داشته باشد که می تواند منجر به اختلالاتی در سیستم ایمنی بدن شود. بنابراین، علاوه بر درمان های موضعی دهان، بررسی و درمان اختلالات سیستمیک نیز بسیار مهم است. همچنین، استفاده از مرطوب کننده های دهان و نوشیدن آب فراوان می تواند به تسکین علائم کمک کند. در نهایت، مشاوره با یک متخصص زنان و زایمان برای مدیریت علائم یائسگی و با یک متخصص گوش و حلق و بینی برای درمان مشکلات دهانی می تواند مفید باشد.